

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม

(Factors Influencing the Learning Process and Good Agricultural Practices for Dairy Farms.)

กิตติภพ แก้วอุดม

Kittipop Kaewudom

ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

สัมมนาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ได้ทำการรวบรวมและศึกษาจากเอกสารวิชาการจำนวน 3 ฉบับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562-2563 ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม คือ อายุของเกษตรกร รายได้จากฟาร์ม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แหล่งเงินทุน และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานด้านการทำมาตรฐานฟาร์ม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรให้เป็นอาชีพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน นอกเหนือจากเกษตรกรจะต้องมีใจรักในการประกอบอาชีพฟาร์มโคนม องค์ประกอบที่จะทำให้ฟาร์มโคนมประสบความสำเร็จประกอบไปด้วยปริมาณน้ำนมแม่โคต่อตัว ขนาดฟาร์ม พื้นที่แปลงหญ้า และประสบการณ์

คำสำคัญ: การเรียนรู้ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี การจัดการฟาร์ม

บทนำ

สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศและการแข่งขันทางการค้าที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าปศุสัตว์จำเป็นต้องปรับตัว เพื่อปรับกระบวนการผลิตและยกระดับการผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพและมาตรฐานมากขึ้น โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้มีการวางนโยบายและแนวทางในการยกระดับการผลิตสินค้าปศุสัตว์ รวมทั้งกำหนดมาตรฐานการผลิตสินค้า เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ผลิตสินค้าเกษตร และเกษตรกรสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการการผลิตของตนเอง ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่องการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม (Good Agricultural Practice for dairy cattle farm, GAP) เป็นมาตรฐานทั่วไปตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2552 (มกษ. 6402-2552) ครอบคลุมตั้งแต่การเลี้ยงที่ฟาร์มจนถึงการขนส่งน้ำนมดิบไปยังศูนย์รวบรวมหรือน้ำนมดิบหรือโรงงานแปรรูป (ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2552) อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานฟาร์มโคนมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นจำนวนมาก ดังนั้นสัมมนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการฟาร์มโคนมให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี

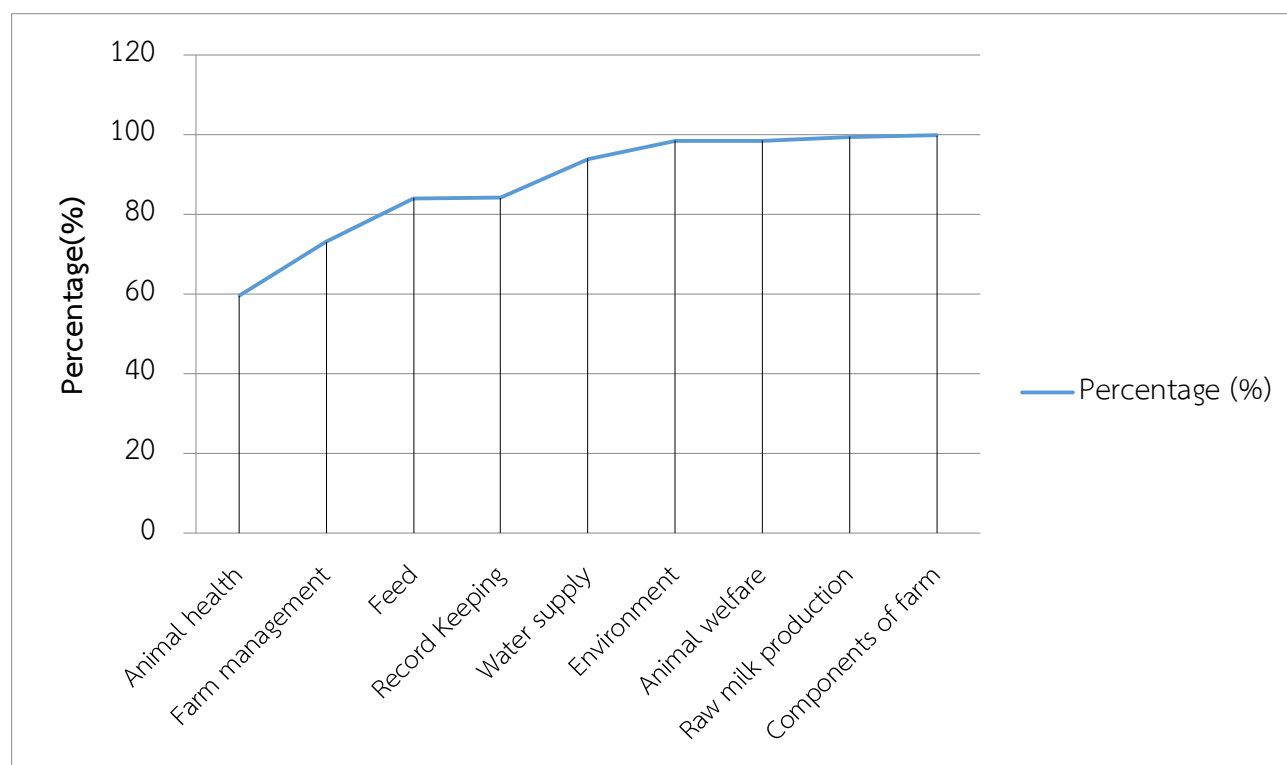
กาญจนา และคณะ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม อำเภอสันกำแพงและอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 180 คน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม พบว่ามี 1 ปัจจัย เป็นปัจจัยที่มีผลในเชิงบวก คือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ($\text{Sig.}=0.034$) (Table 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม จะทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม อาจเนื่องมาจากการรับรู้ข่าวสารที่ทันสมัยยอมทำให้เกษตรกรทราบถึงโอกาสและทันต่อสถานการณ์ใหม่ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการทบทวนความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมให้ดีขึ้นหรือมากกว่าเดิม สอดคล้องกับรายงานของ ชไมพร และคณะ (2563) รายงานว่า เกษตรกรที่มีการจัดการด้านความรู้ด้านพันธุ์โค ด้านอาหารโคนม ด้านการจัดการฟาร์มโคนม และด้านโรคและสุขภาพโคนม ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับดี (Figure 1)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี

กาญจนา และคณะ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมพบว่ามี 5 ปัจจัย โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยที่มีในเชิงบวก 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) รายได้จากการเลี้ยงโคนม ($\text{Sig.}=0.039$) เกษตรกรคาดหวังที่จะมีรายได้จากการเลี้ยงโคน

มมากจึงอาจมีจำนวนโครีดมากขึ้นเพื่อให้ได้ปริมาณน้ำนมมากขึ้นไปด้วย 2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Sig.=0.031) เกษตรกรเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่นิยมทำกันภายในครอบครัว เพราะคนในครอบครัวจะมีความใส่ใจในรายละเอียดของการเลี้ยงโคนมมากกว่า นอกจากนี้ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายของค่าแรงงานภายนอก 3) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรที่ดี (Sig.=0.046) เกษตรกรที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอยู่เป็นประจำจะยอมรับแนวคิดใหม่มากกว่า เพราะมีโอกาสรับความรู้และเรียนเทคนิคในการทำฟาร์มใหม่ 4) อายุ(ประสบการณ์) (Sig.=0.008) ผู้ที่มีประสบการณ์มากย่อมมีโอกาสที่จะนำประสบการณ์ที่สะสมมาและความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม สอดคล้องกับรายงานของ ปิยฉัตร (2554) และ ปรีชา (2553) รายงานว่า ประสบการณ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพและนำไปสู่ความยั่งยืนในเลี้ยงโคนม ปัจจัยที่มีผลเชิงลบได้แก่ แหล่งเงินทุนสำหรับการเลี้ยงโคนม (Sig.=0.031) การที่เกษตรกรขาดแหล่งเงินทุน ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการจัดหาวัตถุดิบและพัฒนาฟาร์ม (Table2) นอกจากนี้รายงานของ ชไมพร และคณะ (2563) พบว่าการที่เกษตรกรที่มีอายุมาก (เฉลี่ย 49.32 ± 10.16 ปี) ไม่ต้องการปรับเปลี่ยนหรือดำเนินการปรับกระบวนการผลิต และขาดแรงจูงใจในการขอรับรองมาตรฐานฟาร์ม เนื่องจากการปฏิบัติที่เกษตรกรดำเนินอยู่นั้น ไม่ได้ส่งผลต่อการทำฟาร์ม เช่น ปัญหาคุณภาพน้ำนม และปัญหาโรคและสุขภาพ

Figure 1 The percentage of knowledge on Good Agriculture Practice for dairy cattle farm of dairy farmer.

Source: ชไมพร และคณะ (2563)

Table 1 An analysis of factors effecting knowledge about good agriculture practice of the farms.

Independent variables	Dependent variable		
	Knowledge about good agriculture practice		
	for the dairy cattle farms		
	B	t	Sig.
Sex	0.066	0.136	0.892
Age	-0.009	-0.336	0.737
Marital status	0.878	1.666	0.098
Educational attainment	0.725	1.471	0.143
A number of household members	0.105	0.747	0.456
A number of workforces	-0.069	-0.504	0.615
An income earning from dairy	4.583E-8	0.144	0.886
A number of dairy cattle	-0.004	-0.385	0.701
Dairy cattle raising area	-0.018	-0.863	0.389
Capital source	0.142	0.741	0.46
Experience in dairy cattle raising	-0.027	-1.136	0.257
Perception about dairy cattle raising	0.046	2.132	0.034*
A number of contacts with livestock officers	0.277	1.767	0.079
Training about dairy cattle rearing	-0.136	-1.202	0.231
Constant	12.642	8.547	0.000**
R2 = 0.168 (16.80%) F = 2.375 Sig. F = 0.005**			

*Statistically significant level at 0.05; **Statistically significant level at 0.01

Source: กาญจนนา และคณะ (2563)

Table 2 An analysis of factors effecting good agriculture practice for the dairy farms of the farms.

Independent variables	Dependent variable		
	Good agriculture practice for the		
	dairy cattle farms		
	B	t	Sig.
Sex	0.023	0.240	0.811
Age	0.014	2.704	0.008**
Marital status	-0.059	-0.560	0.577
Educational attainment	0.073	0.740	0.460
A number of household members	0.061	2.178	0.031*
A number of workforces	-0.003	-0.104	0.918
An income earning from dairy	1.317E-7	2.077	0.039*
A number of dairy cattle	0.000	-0.126	0.900
Dairy cattle raising area	0.005	1.156	0.249
Capital source	-0.083	-2.170	0.031*
Experience in dairy cattle rearing	-0.006	-1.276	0.204
Perception about dairy cattle rearing	0.003	0.735	0.464
Agriculture extension contact	0.063	2.009	0.046*
Training about dairy cattle rearing	-0.042	-1.865	0.064
Constant	3.333	11.326	0.000**
R ² = 0.163 (16.30%) F = 2.228 Sig. F = 0.007**			

*Statistically significant level at 0.05; **Statistically significant level at 0.01

Source: กาญจนา และคณะ (2563)

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของ กาญจนา และคณะ (2563) ในเรื่องของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม นั้นสอดคล้องกับรายงานของ ภรภัทร และคณะ (2562) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำไปพัฒนาธุรกิจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสกลนครให้

ประสบความสำเร็จ มี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านปริมาณน้ำนมแม่โคต่อตัว หรือประสิทธิภาพในการผลิตน้ำนมของแม่โค ซึ่งเกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้โดยการจัดการอาหารโคให้เหมาะสมทั้งด้าน โภชนะในอาหาร และปริมาณอาหารที่ให้แม่โค รวมถึงการดูแลสุขภาพโคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมของแม่โค 2) ปัจจัยขนาดฟาร์ม เกษตรกรควรปรับขนาดฟาร์มให้เหมาะสมทั้งกับแรงงานและ ปัจจัยที่มีอยู่ในครัวเรือน 3) ปัจจัยพื้นที่แปลงหญ้า สำหรับเลี้ยงโคนมควรมีอย่างเพียงพอ ทำให้โคได้กินอาหารหยาบที่เพียงพอซึ่งเป็นการเพิ่มคุณภาพน้ำนม ทำให้เกษตรกรขายได้ราคาสูงขึ้น และเกษตรกรยังสามารถลดต้นทุนค่าอาหารชั้นได้ สอดคล้องกับรายงานของ เยี่ยมรัก (2560) รายงานว่า ผู้ประกอบผู้ประกอบการฟาร์มโคนมมีปัญหาด้านที่ทำเล และขาดแคลนวัตถุดิบด้านอาหารเพิ่มมากขึ้น (แปลงหญ้า) เนื่องจากสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เปลี่ยนไปมีการพัฒนามากขึ้น 4) ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร โดยการนำความรู้และบทเรียนต่าง ๆ ที่ผ่านประสบการณ์มาพัฒนาต่อยอดและปรับปรุงฟาร์มอย่างสม่ำเสมอ (Table 3)

Table 3 Logit Model Analysis Results

Variables	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
SEX	-0.058	0.658	0.008	1	0.930	0.944	0.260	3.249
AGE	-0.051	0.039	1.696	1	0.193	0.950	0.881	1.026
EDUC	0.054	0.104	0.272	1	0.602	1.056	0.861	1.295
EXPER*	1.465	0.735	3.970	1	0.046	4.326	1.024	18.273
TRAIN	0.011	0.018	0.350	1	0.554	1.011	0.975	1.048
SPECI	0.436	0.660	0.436	1	0.509	1.546	0.424	5.643
MAN_D	-0.011	0.014	0.621	1	0.431	0.989	0.962	1.017
GRASS_L*	0.215	0.107	4.037	1	0.045	1.239	1.005	1.528
REC	-0.334	0.629	0.283	1	0.595	0.716	0.209	2.456
YIELD**	0.234	0.058	16.349	1	0.000	1.264	1.128	1.415
PRICE	0.299	0.597	0.250	1	0.617	1.348	0.418	4.344
FARM_S**	-2.930	0.880	11.087	1	0.001	0.053	0.010	
Constant	-6.434	10.409	0.382	1	0.537	0.002		

Source: ภรณ์ทิพย์ และคณะ (2562)

สรุป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมคือ ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม และปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ปัจจัยที่มีในเชิงบวก 4 ปัจจัย คือ รายได้จากการเลี้ยงโคนม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรที่ดีและอายุ ส่วนปัจจัยที่มีผลเชิงลบ คือ แหล่งเงินทุนสำหรับการเลี้ยงโคนม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคนมของเกษตรกรให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน นอกจากเกษตรกรจะนำปัจจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการพัฒนาฟาร์มโคนมแล้ว เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมต้องมีใจรักในการประกอบอาชีพฟาร์มโคนม องค์กรประกอบที่จะทำให้ฟาร์มโคนมประสบความสำเร็จประกอบไปด้วยปริมาณน้ำนมแม่โคต่อตัว ขนาดฟาร์ม พื้นที่แปลงหญ้า และประสบการณ์

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ปาลี, กังสดาล กนกหงษ์, พหล ศักดิ์คะหัตน์, พุทธิสรรค์ เครือคำ. 2563. ความรู้และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม อำเภอสันกำแพงและอำเภอมะเอนก จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 39(3), 65-77.
- ชไมพร ใจภักดิ์, วรินทร์ มณีรัตน์, วนิดา มากศิริ. 2563. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมของผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 38(4), 563-570.
- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2552. กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 186 28 ธันวาคม 2552.
- https://www.acfs.go.th/standard/download/GAP_dairy_cattle_farm.pdf (27 พฤศจิกายน 2561).
- ประเสริฐ โพธิ์กาด, จิตติมา กันตนาวัลลกุล และมณฑิชา พุททาคา. 2554. การจัดการฟาร์มโคนมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี: กรณีศึกษาจังหวัด สุโขทัย. *ปริญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ปิยฉัตร ใบจิว. 2554. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, เชียงใหม่
- ปรีชา วงษ์วิจารณ์. 2553. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนในอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในเขตพื้นที่ อำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา. *หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 9 สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพฯ*

เยี่ยมรัก กาญจนภักดี และ สมิตี๋ ตุงคะสมิต. 2560. การจัดการธุรกิจโคนมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มสมาชิก
สหกรณ์โคนมมวกเหล็กจำกัด และสหกรณ์โคนมวังน้ำเย็นจำกัด. การประชุมวิชาการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2560. มหาวิทยาลัยรังสิต. วันที่ 28 เมษายน 2560.

Chaisombut, Phornphat, et al. "Factors affecting success in dairy farming business of farmers
in Sakon Nakhon province." *Kaen Kaset= Khon Kaen Agriculture Journal* 47.Suppl. 1 (2019):
863-870.